

**Bestedingsvoorstel Kunstprogramma
Hardenberg 2005-2006**

Bestedingsvoorstel Kunstprogramma Hardenberg 2005-2006

april 2005

Inhoud:

- 1. Bestedingsvoorstel**
- 2. Visie**
- 3. Projectvoorstellen 2005-2006**
 - 3.1 Permanente projecten**
 - 3.2 Publieksgericht projecten**
 - 3.3 Overige projecten**
- 4. Projecten 2007 en verder**
- 5. Organisatiestructuur**
- 6. Budgetvoorstellen**
- 7. Overzicht projecten**
- 8. Overzicht budgetten**
- 9. Literatuur**

1. Bestedingsvoorstel Kunstprogramma Hardenberg 2005-2006

Hardenberg maakt op dit moment een aantal grootschalige bouwkundige ontwikkelingen door, die de kwaliteit van Hardenberg als kern van Noordoost Overijssel nadrukkelijker moeten gaan positioneren.

De gemeente Hardenberg stelt zich op het standpunt dat beeldende kunst daarin een belangrijke rol kan vervullen en wil de door de provincie beschikbaar gestelde convenantgelden hiervoor inzetten.

Omdat de mankracht de gemeente ontbrak om hiervoor voorstellen te formuleren, heeft zij een beroep gedaan op KCO. Aangestuurd door KCO hebben de externe adviseurs Jan Samsom en Nanon Soeters onderhavig plan opgesteld.

Het projectvoorstel voor het convenant in 2005 en 2006 bestaat uit een Programma voor het inzetten van beeldende kunst in de openbare ruimte. Gezien de labelling van de gelden voor het versterken van de streekfunctie richt dit Kunstprogramma zich op het centrum van Hardenberg.

Omdat het in Hardenberg ontbreekt aan een structureel beleid op het gebied van de beeldende kunst, zal een deel van de middelen worden ingezet voor het ontwikkelen van een beleidsinhoudelijke kadering. Hiermee toont de gemeente aan ook na afloop van het convenant op de ingeslagen weg te willen voortgaan. In dit projectvoorstel worden dan ook al voorzichtig lijnen naar de toekomst uitgezet.

In het voorstel komen achtereenvolgens aan bod de aan het voorstel en te formuleren beleid ten grondslag liggende visie, de projecten voor 2005-2006, mogelijke projecten in de jaren daarna, de organisatorische invulling en de budgetvoorstellen.

2. Visie

De gemeente Hardenberg grijpt de kans aan die de provincie Overijssel biedt om door middel van de convenantgelden de streekfunctie van het centrum te versterken. Beeldende kunst is in het centrum van Hardenberg tot nu toe onderbelicht gebleven en tot stand gekomen door middel van adhoc beslissingen. De gemeente heeft daarom behoefte aan een structureel beleid in dit kader. Dit beleid strekt zich uit tot na de convenantperiode maar ook tot buiten het centrumgebied, waar het convenant zich op richt.

Het is van belang daarbij een breed beeldend kunstbegrip te hanteren, zodat een integraal beleid in het kader van ruimtelijke vormgeving, natuur en landschap, recreatie en toerisme gevoerd kan worden. Op deze manier wordt niet alleen de cultuur versterkt, maar ook een bijdrage geleverd aan het leef- en economische klimaat binnen de gemeente. Het stimuleren van het beeldende kunstklimaat zorgt ook voor een goede en inspirerende voedingsbodem voor particuliere initiatieven.

De gemeente Hardenberg bestaat uit de kernen Ane, Anevelde, Anerveen, Balkbrug, Bergentheim, Brucht, Bruchterveld, Collendoorn, Dedemsvaart, Diffelen, Gramsbergen, de Haandrik, Heemserveen, Holthone, Holthone, Hoogenweg, de Krim, Kloosterhaar, Loozen, Lutten, Mariënberg, de Meene, Radewijk, Rheeze, Rheezeerveen, Schuinesloot, Sibculo, Slagharen, den Velde, Venebrugge en natuurlijk de naamgevende kern Hardenberg. Allemaal hebben ze hun eigen geschiedenis en eigen kenmerken. Belangrijk is de wisselwerking tussen de kernen: de centrumkern kan die rol alleen vervullen bij gratie van de schillen eromheen en omgekeerd. Zij beïnvloeden elkaar wederzijds. Wij zien dit plan dan ook als een steen in de vijver van de kern Hardenberg. De steeds verder uitlopende waterkringen, veroorzaakt door de steen, staan symbool voor hoe beeldende kunstprojecten zich in de loop van de jaren over het grondgebied van de gehele gemeente kunnen verspreiden. Projecten die plaatsvinden in een andere kern dan het centrum van Hardenberg kunnen op hun beurt weer hun invloed hebben op de overige kernen.

De gemeente Hardenberg ziet beeldende kunst als een element dat een belangrijke rol kan spelen in de beleving van een omgeving. Dit kan op verschillende niveaus: die van de architectuur, de stedenbouw, maar ook op landschappelijk niveau, de cultuurhistorie en op het niveau van de sociale beleving en het daarmee samenhangende gebruik van de ruimte. De verschijningsvormen van beeldende kunst zijn divers: zij lopen uiteen van permanente kunstwerken in de openbare ruimte tot ontwerpstudies en

meer publieksgerichte tijdelijke projecten. Een mix van deze uitingen draagt zorg voor een levendig beeldende kunstklimaat, waar het publiek op verschillende manieren en op verschillende niveaus mee in aanraking komt.

De combinatie van landschappelijke en cultuurhistorische rijkdom met de hechte kleinschalige cultuur van de dorpen en de meer stedelijke infrastructuur van Hardenberg biedt de gemeente vele mogelijkheden en kansen voor zowel permanente als tijdelijke projecten.

Fysieke kunstwerken kunnen oriëntatie- en herkenningspunten opleveren, een omgeving verbijzonderen of het (beoogde) gebruik benadrukken. Door de keuze van thematiek kan het culturele of historische erfgoed van een locatie in herinnering gebracht worden.

In de convenantjaren vinden de projecten vaak een aanleiding in stedenbouwkundige ingrepen. De huidige veranderingen in de infrastructuur bieden kansen die zich op een ander moment niet meer zullen voordoen. In de jaren erna, waarna er breder gekeken wordt dan het centrum, zal er meer aandacht zijn voor de specifieke (verscholen) kwaliteiten van andere gebieden. Hiervoor kan juist (cultuur)historie een interessante aanleiding zijn.

Direct gevolg van het verbijzonderen van de ruimte is, dat mensen die ruimte anders gaan ervaren en dus anders betekenis geven en gebruiken. Verbijzondering van de ervaring kan ook het uitgangspunt zijn van een kunstproject. Het gaat daarbij veelal om tijdelijke projecten waarbij communicatie met de bewoners/ gebruikers en participatie een belangrijker rol spelen dan de realisering van een tastbaar kunstwerk.

Participatietrajecten kunnen verschillende gedaantes aannemen: van het stellen van een gerichte vraag aan het publiek over bijvoorbeeld het (gewenste) gebruik van een ruimte, tot het betrekken van het publiek bij de uitvoering van een project. Om iets teweeg te brengen in een gemeenschap, om een beroep te doen op een gezamenlijke identiteit of een gedeeld geheugen, zijn dit interessante projecten.

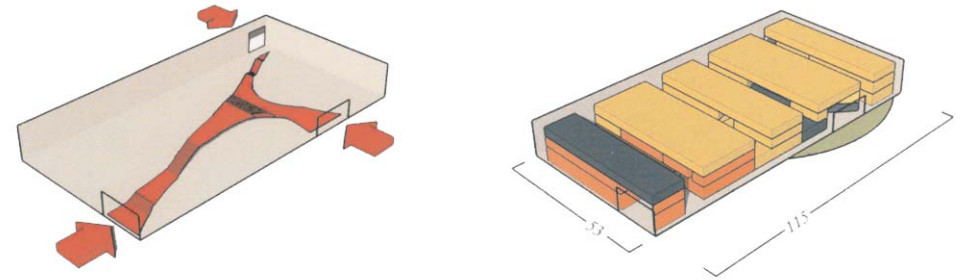
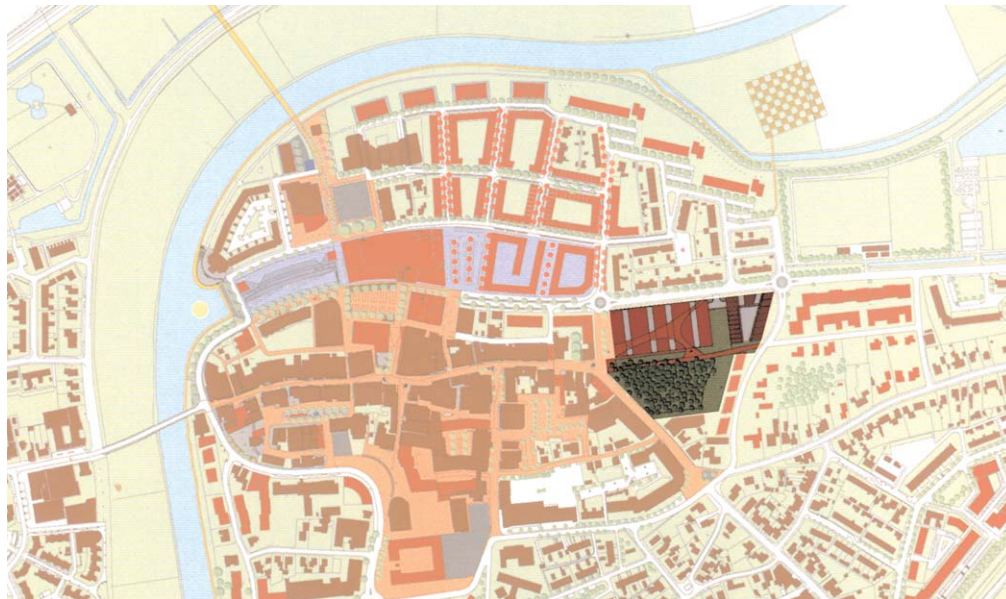
3. Projectvoorstellen 2005-2006

Het Masterplan Plus Centrum Hardenberg biedt interessante aanleidingen om met beeldende kunst op in te spelen. Het gaat daarbij aan de ene kant om permanente kunst in de openbare ruimte, aan de andere kant om meer publieksgerichte tijdelijke projecten. Op de opzet en aansturing van de projecten wordt in de paragraaf over de organisatorische invulling nader ingegaan, op de financiën in de paragraaf 'budgetvoorstellen'.

3.1 Permanente kunst in de openbare ruimte

Project 1: LOC

Het LOC-complex herbergt een bijzondere combinatie van functies die voor het centrum van betekenis zijn. De verschillende gebruikers –het Alfa-college; AOC de Groene Welle; 3 dependances van onderwijsinstellingen; de Bibliotheek, cultuurcentrum De Muzerie en Kreatief Centrum Hardenberg; het Cluster Werk; horeca en internetcafé - worden ondergebracht in een gebouw van 125x53 m. dat één lijkt, maar een segmentering krijgt die menselijke schaal aanbrengt. Het geheel kan worden gezien als 'cultuurterp', als tegenhanger van de natuurlijke terp in het hartje van Hardenberg. De 125 meter lange aorta die door het gebouw golft, zorgt niet alleen voor de toevoer van mensen, maar is ook een binnen/buitenruimte

met een gebruikswaarde: de route kan onder andere gebruikt worden als theaterlocatie en verblijfsruimte.

Het gebouw vervult door zijn locatie aan het Oosteinde en het toevoegen van een half verdiepte parkeervoorziening de functie van 'bronpunt': een aan- en afvoerpunt voor mensen die het centrum in of uit willen gaan. Het gebouw zal door het zogenaamde Mulopad worden gescheiden van de aangrenzende begraafplaats. De begraafplaats is een monument. Deze plek is in het masterplan gedacht als een verstild park. Het Mulopad zal verlegd worden, zodat het weer aansluit op het hek van de begraafplaats en de lijn Voorstraat-Oosteinde op een kleinere schaal wordt voortgezet. De muur die de begraafplaats scheidt van de Stationsstraat zal visueel opengewerkt worden, zodat er meer contact is met het gebied erachter en ook een vorm van sociale controle mogelijk is.

Vanuit het oogpunt van de beeldende kunst is het LOC een zeer interessant project. Allereerst is er de mogelijkheid om de verblijfsfunctie van de aorta te versterken door middel van beeldende kunst, bijvoorbeeld de vormgeving van inrichtingselementen en mogelijk de verschillende onderdelen van een eigen identiteit en beleving voorzien. Ten tweede biedt de overgang van de drukke bijenkorf die het LOC gaat worden via het Mulopad naar de begraafplaats een interessante aanleiding om een kunstenaar mee te laten denken over het ontwerp van dit gebied. De dualiteit tussen beide sferen is hierbij een bijzonder gegeven. Een derde mogelijkheid is het verstrekken van de opdracht voor verbijzondering van de hek-elementen in de open te werken scheidingmuur, eventueel in abstracte vorm refererend aan de geschiedenis van het gebied. De opdracht voor het tussengebied en de opdracht voor de gebiedsscheiding zijn ook goed met elkaar te combineren. Participatie van de toekomstige gebruikers voor onderdeel 1 is een noodzaak; ten aanzien van onderdeel 2 lijkt het op zijn minst wenselijk. Voor onderdeel 3 is het niet relevant.

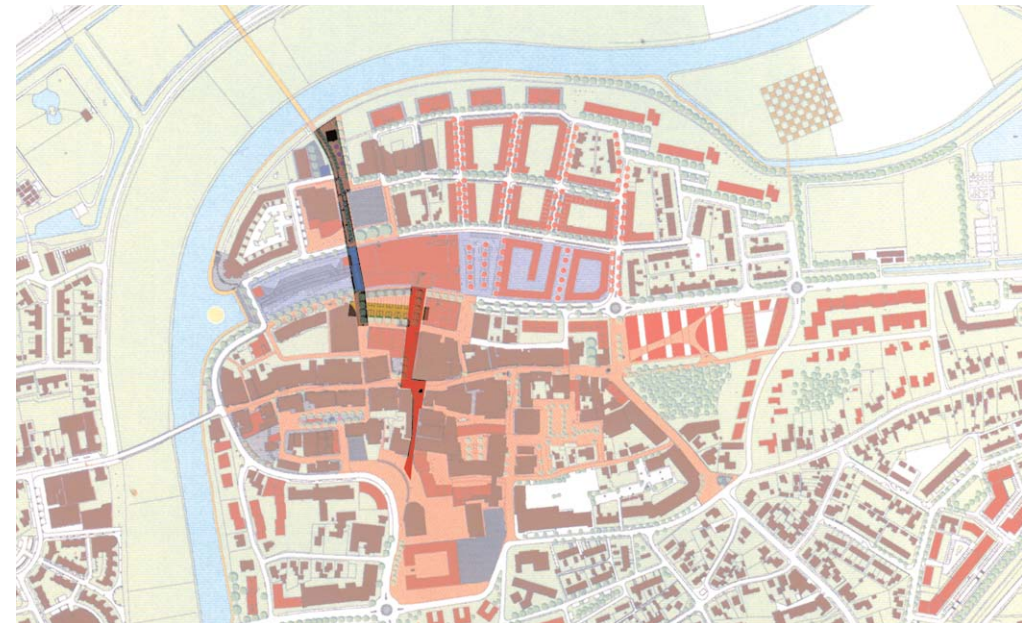
Project 2: Leisure-zone

De Voorstraat en de Oosteinde vormen samen een lijn Fortuinstraat-Klepperplein - Markt - Badhuisweg richting de Vechtoever het belangrijkste assenkruis in het Masterplan Plus Centrum Hardenberg. De eerste as (oost-west) is geormerkt 'winkelen', de tweede (noord-zuid) als 'leisure-zone'.

Beide assen worden in het kader van het masterplan opnieuw bestraat. Op de noord-zuid route krijgt de markt bovendien een steviger karakter door het toevoegen van bebouwing.

Op het gebied van de beeldende kunst doen wij voor de winkel-as voorstellen op het gebied van publieksgerichte activiteiten (zie 3.2). Voor de Leisurezone is het interessant deze route te versterken met permanente beeldende kunst. De eerste ideeën hierover betreffen een sokkelroute waarop wisselende kunstwerken te zien zijn. Hiertegen zijn echter praktische bezwaren. Zo biedt de inrichting van de openbare ruimte in het gedeelte van de Fortuinstraat tot en met de markt nagenoeg geen ruimte om objecten te plaatsen. Daarnaast is het wisselen van de kunstwerken op de sokkels heel wat ingewikkelder dan het lijkt: de kunstwerken zullen specifiek gemaakt moeten worden om op de sokkels te passen. Het plaatsen en verwijderen van de kunstwerken zal gezien de maatvoering van de straten en het benodigde materieel niet gemakkelijk zijn. Het idee om de route te verlevendigen en benadrukken met beeldende kunst zit echter niet aan de sokkelvorm vast.

Minstens zo interessant is het plaatsen van kunstwerken in het plaveisel van de route. Deze kunsttoepassingen vormen geen ruimtelijk obstakel. Zij sluiten bovendien goed aan op de manier waarop in de winkel-as in het plaveisel op natuurstenen platen op 5 plekken iets wordt verteld over de geschiedenis van Hardenberg. Het nieuwe marktplein, dat centraal in deze route komt te liggen, vormt een interessante schakel tussen het commercieel gerichte zuidelijk deel van de route en het meer recreatief gerichte noordelijk deel van de route. Aan de zuidkant van de route verdient het 'brunpunt' bij het gemeentehuis bijzondere aandacht, terwijl aan de noordzijde de brug-route naar buiten het einde van de route markeert.

Het voorstel is om een serie van kleinschalige beeldende kunstingrepen in het plaveisel van de route te leggen. Dit kan gaan om teksten, maar ook symbolen of andere verbeeldingen, die zich langs de hele route of op een gedeelte daarvan manifesteren. Ze springen niet meteen in het oog, zoals een kunstwerk op een sokkel dat zou doen. Er ontstaat zo een collectie kleinodentjes, die voor de bevolking en bezoekers van Hardenberg een ontdekkingstocht vormt. Een bijzondere opdracht in deze is die voor de markt. Hier komen de lijn vanaf de Vecht en de lijn vanaf het gemeentehuis bij elkaar in een bajonet. Om deze diagonaal over het plein te versterken, kunnen juist de twee punten waarop de lijnen de markt betreden benadrukt worden.

Het idee is om in totaal 5 opdrachten te verstrekken, waarvan twee in de periode 2005-2006. Inhoudelijk kunnen zowel cultuurhistorie, als gebruik van de route interessante inspiratiebronnen zijn. Ook verhalen en informatie van gebruikers kunnen hierin een rol spelen.

Project 3: Mobiel Podium Gedempte Haven.

De Gedempte Haven is een bijzondere locatie binnen het centrum van Hardenberg. De voormalige haven maakt deel uit van de oorspronkelijke loop van de Vecht, maar is getransformeerd tot parkeerhaven voor auto's. De parkeerhaven ligt verdiept en zal in de nabije toekomst worden voorzien van een gedeeltelijke overkapping, die gebruikt zal worden als parkeerdek. Om de mogelijkheid van een buitentheater te bieden aan het nabij gelegen theater de Voorveghter zal naar een flexibele indeling worden gestreefd.

Daarnaast is de idee geopperd een klein podium als kunstwerk in het verbrede deel van de Vecht te creëren. Een permanente ruimtelijke ingreep in het water lijkt op deze locatie echter niet gewenst: het zal de ruimtelijkheid van de situatie negatief beïnvloeden, met name het zicht op de Vechtoever. Ook moet het een ongelijkwaardige strijd aangaan met de naastgelegen woontoren.

Het voorstel is om in plaats een permanent podium, een drijvende podiumsculptuur te ontwikkelen, die zodanig is vormgegeven dat hij zich verhoudt met de Vecht als rivier, een autonome waarde heeft als kunstwerk en te gebruiken is voor kleine voorstellingen. De idee hierbij is dat door het drijvende karakter, meerdere manifestatielocaties binnen Hardenberg denkbaar zijn, maar ook in andere Vechtsteden. Het voorstel is dan ook om dit project in gezamenlijkheid met de gemeenten Ommen, Dalfsen en Zwolle te ontwikkelen in het kader van Kunstwegen.

Om de mate van mobiliteit waar te maken, zal rekening moeten worden gehouden met sluisen en andere obstakels in de rivier. Een dergelijk mobiel podiumkunstwerk biedt mogelijk aanleiding voor de betrokken gemeenten om in gezamenlijkheid tijdelijke projecten te entameren. Het ontwerp zal in breed overleg met de potentiële gebruikers tot stand moeten komen. Voor de aftrap van de programmering kan voor een bepaalde periode een gastcurator worden aangetrokken. Hierbij zijn dwarsverbanden met particuliere initiatieven zeer wel denkbaar.

Project 4: Vechtoever.

Ondanks het feit dat de Vecht de basis vormt voor het ontstaan van Hardenberg is de rivier slechtikbaar. Bij de Gedempte Haven is weliswaar een poging ondernomen om meer op de rivier gericht te raken, maar een samenhangend idee hoe om te gaan met deze bijzondere aanleiding is er tot op heden niet.

De plannen voor een nieuwe oeververbinding in het verlengde van de Leisurezone, richting de woonwijk Marslanden zijn in een vergevorderd stadium. Behalve dat het een nieuwe oeververbinding betekent, zal het een bijzondere route worden, die ingaat op de diversiteit aan landschappelijke gegevens die de route passeert. Het wordt een 'ervaringsroute'. Deze nieuwe ingreep kan een extra stimulans vormen om de Vechtoeverzone, die er haaks op staat, opnieuw te bekijken en eveneens van een bijzondere ervaringskwaliteit te voorzien.

Het voorstel is om een studieopdracht te vergeben in het kader van culturele planologie. Doel hiervan is de aanleidingen en mogelijkheden in kaart te brengen, zowel vanuit ruimtelijke, cultuurhistorische als gebruiksanalyses en van daaruit te komen tot ontwerpvoorstellen. Bekeken zal worden of aansluiting bij het Esselink project mogelijk is.

Bij de ruimtelijke omstandigheden zal cultuur-natuur een belangrijke rol spelen, maar ook de verbindingen, de scheidingen. De cultuurhistorische analyse is bedoeld om verscholen onderliggende gegevens bloot te leggen en daarmee oorspronkelijke verbanden in kaart te brengen, zowel qua beeld als gebruik. Bij gebruiksanalyses zal het vooral gaan over de mogelijkheden tot ontsluiting en de recreatieve potenties. Het doel is te komen tot voorstellen die een nieuwe belevingslaag aan de totale zone weten te geven, met mogelijk daarbinnen bijzondere beeldende accenten. In het proces van participatie worden niet alleen de professioneel belanghebbende partijen betrokken, maar ook de inwoners van Hardenberg. Communicatie over de wensen en dromen van met name de bewoners vormt een wezenlijk onderdeel van dit project.

3.2 Publieksgerichte tijdelijke projecten

Ook op het gebied van tijdelijke beeldende kunstprojecten biedt de het masterplan interessante aanknopingspunten. Zo wordt het winkelareaal uitgebreid, maar is ook de wens uitgesproken om het aanbod te diversifiëren. Het publiek uit de streek en de toeristen komen immers naar Hardenberg niet zozeer om hun dagelijkse boodschappen te doen, maar om te 'shoppen'. Hieronder volgen daarom drie voorstellen om de winkelroute aantrekkelijker te maken.

Project 5: cultuurwinkel

Op dit moment staat er een aantal winkelpanden in de winkel-as te koop of te huur. Onbekend is wanneer zich hier weer een ondernemer zal gaan vestigen. Ook de nieuw te bouwen winkelpanden zullen niet direct allemaal worden gebruikt. Het voorstel is om van één leegstaand winkelpand een cultuurwinkel te maken. Hiervoor worden mensen uitgenodigd die bijzondere dingen maken of bijzondere diensten verlenen. Zij mogen alleen of in beperkte groep een maand lang hun waren of diensten te koop aanbieden in de cultuurwinkel.

Het gaat nadrukkelijk niet om een galerie. Te denken valt bijvoorbeeld aan de verkoop van gebruikskeramiek, bijzonder textiel zoals vilt, advies van een interieurstylist of kleurenspecialist, enz.

De gebruikers betalen geen huur, maar bemannen zelf het pand op een afgesproken aantal dagen dat de winkel open moet zijn. De eigenaar van het pand stelt het om niet ter beschikking. Ook voor hem levert het voordeel op: het gebruik trekt mensen naar de plek, waaronder misschien een potentiële huurder of koper en het pand wordt bemand (anti-inbraak en -kraak).

Met de eigenaar zal een kortlopend contract gesloten moeten worden. De cultuurwinkel verplaatst zich als het pand dat in gebruik is een nieuwe uitbater heeft aangetrokken.

Voor het uitvoeren van dit plan is een basisinrichting voor een winkel nodig: een balie, uitstaltafel, eventueel uitstalkast. Deze zal moeten worden vervaardigd. De inrichtingselementen moeten neutraal zijn, geschikt voor intensief gebruik en mobiel, zodat ze gemakkelijk naar een ander pand kunnen worden gebracht. Daarnaast moet er een aanduiding komen in de vorm van een bord of banier om de locatie van de cultuurwinkel buiten aan te geven.

Project 6: Kunstroute

De etalages langs de winkel-as zou je kunnen zien als één grote galerieruimte. Het voorstel is om jaarlijks een kunstroute te organiseren waarbij zoveel mogelijk gebruik gemaakt wordt van deze etalages om kunstwerken te laten zien. De winkeliers kunnen hieraan zelf invulling geven of een beroep doen op de expertise van het Kunsthuis. (zie voor uitwerking hiervan de paragraaf 'organisatorische invulling')

3.3 Overige projecten:

Project 7: Inventarisatie

Het ontbreken van structureel beeldende kunstbeleid bij de gemeente Hardenberg wil niet zeggen dat de gemeente zonder kunst is. Er staan verschillende kunstwerken, die door aankopen, misschien zelfs opdrachten en schenkingen, hun plek in de openbare ruimte verworven hebben.

Er is echter geen overzicht van wat zich waar bevindt, wat de ontstaansgeschiedenis is en in welke staat de werken zijn. Vanaf september 2005 zal een stagiaire van de HBO opleiding Culturele en Maatschappelijke Vorming de kunstwerken in kaart gaan brengen, aangestuurd door de culturele ambtenaar van Hardenberg.

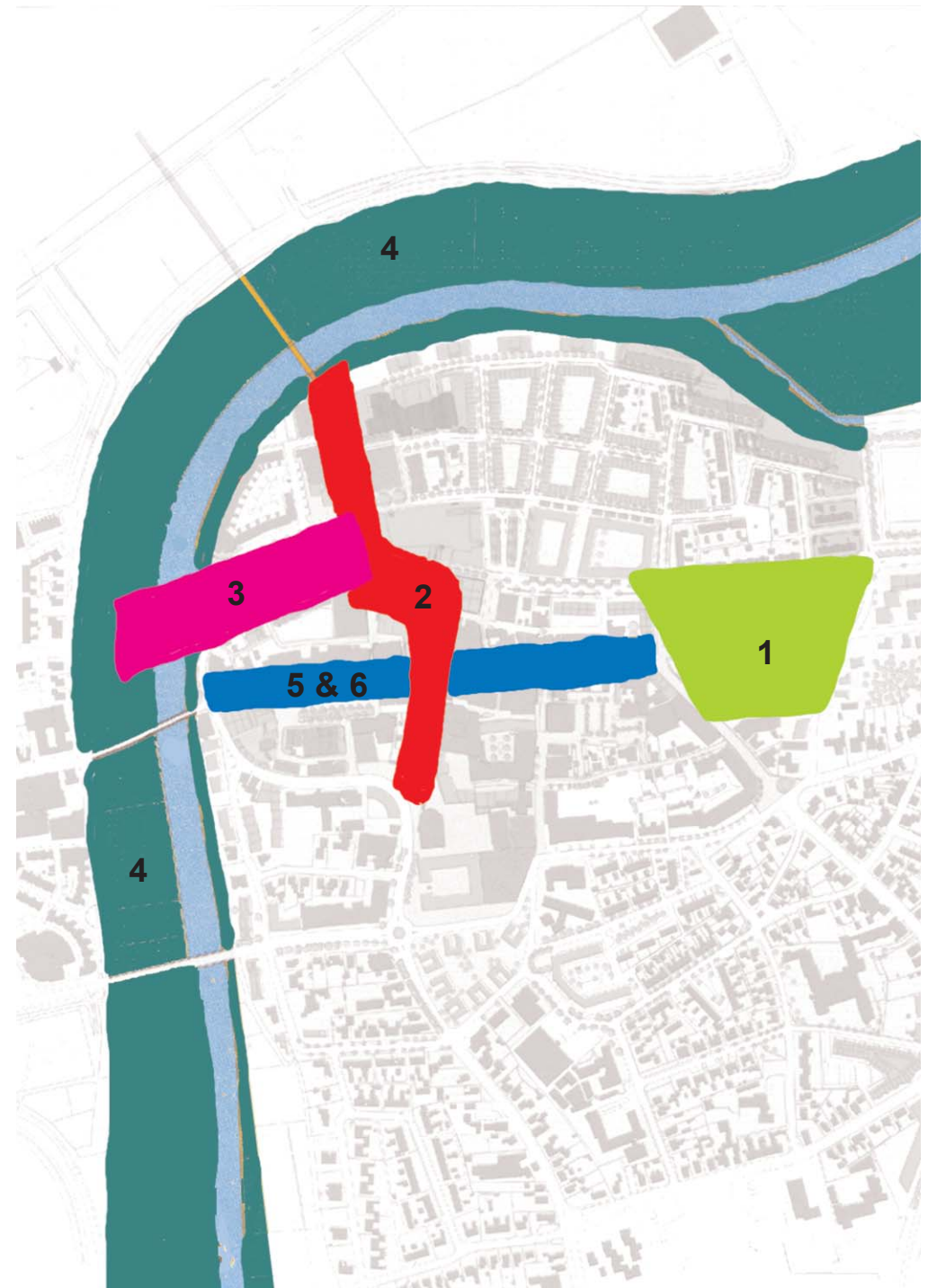
De verwachting is dat er ongeveer 3 maanden voor nodig zijn om de binnen- en buitencollectie te inventariseren. Uitgangspunt is dat het centrum van Hardenberg, gezien de convenantgelden, prioriteit heeft. De stagevergoeding wordt gedekt uit een gemeentelijk fonds. De resultaten van de inventarisatie zullen echter wel gebudgetteerd moeten worden. Aan de ene kant kan hierbij gedacht worden aan een kunstgids of website over de kunstwerken binnen de gemeentegrenzen; aan de andere kant aan het (laten) opstellen van een onderhoudsplan en zonodig herplaatsen en restaureren van beelden. Via de Beeldenwacht kan KCO hierin behulpzaam zijn. (Zie hiervoor verder de paragraaf 'organisatorische invulling')

Project 8: Masterplan 2007-2010

De gemeente Hardenberg heeft zich voorgenomen de convenantgelden van de provincie Overijssel als aanjager te laten fungeren voor het opzetten van een beeldende kunstbeleid. De twee jaar waarvoor het convenant nog geldt, zullen de nodige resultaten opleveren. Om goed voorbereid de volgende periode in te gaan, is het van belang op tijd te starten met de gedachtenvorming over de voortgang na 2006.

Gebruik makend van de expertise van KCO kan aan een kunstenaar of anderszins deskundige opdracht verleend worden om een plan te schrijven. De in dit stuk verwoorde visie en de ervaringen opgedaan met de projecten in 2005 - 2006 moeten hierbij betrokken worden, evenals de voortgang van de uitvoering van het Masterplan Plus Centrum Hardenberg.

In dit masterplan 2007-2010, dat deels gericht is op Hardenberg als kern, zal tegelijkertijd vanuit dit centrum een beleid moeten worden geformuleerd dat zich richt op de andere kernen en de buitengebieden. Dit vereist verdere studie en daaraan gekoppelde voorstellen. Aanzetten hiertoe worden in de volgende paragraaf gegeven.

4. Projecten 2007 en verder

Het Masterplan Plus Centrum Hardenberg biedt zoals gezegd ruimschoots aanleiding om ook na 2006 door te gaan met kunst in de openbare ruimte. Daarnaast zijn ook in de rest van de gemeente interessante aanknopingspunten te vinden. Als opmaat naar een vervolg vanaf 2007 vast enige ideeën.

Project: Identiteit van de wijken rondom het centrum van Hardenberg.

In het Masterplan Plus Centrum Hardenberg is aandacht voor het centrum met zijn winkel- en recreatievoorzieningen. Daarnaast komen ook renovatievoorstellen van de wijken direct rondom het centrum aan bod. Deze wijken kenmerken zich door een eigen identiteit. Door de uitvoering van het masterplan worden de wijken op een heldere manier verbonden met het centrum. Deze toegangswegen kunnen aanleiding zijn de identiteit van de verschillende wijken een beeldende vorm te geven. Hierbij zijn tijdelijke of immateriële kunstwerken ook zeer wel denkbaar.

Project: Identiteit omliggende kernen

Verenigd onder één naam en één wapen heeft elk van de kernen van de gemeente Hardenberg zijn eigen specifieke kwaliteiten en geschiedenis. De Krim met zijn veenkolonie-verleden, Gramsbergen met zijn kalkovens, de grote brand van Hardenberg van 1708, enz. De vragen wat hen van elkaar onderscheidt en wat hen bindt, vormen een interessant uitgangspunt voor een serie (kleinschalige) kunst opdrachten. Dat wil niet zeggen dat er in elke kern een kunstwerk zou moeten verschijnen. Ook hier kan een tijdelijk

kunstproject ingezet worden. Ook is het denkbaar dat de kernen visueel gezamenlijk gepresenteerd worden in de kern Hardenberg. Voor de samenhang is het onontbeerlijk dat dit project als een totaalvisie wordt gecomuleerd.

Project: Fietsroutes

Door de gemeente Hardenberg en het Vechtdal loopt een aantal toeristische fietsroutes, die veelal zijn uitgezet op basis van (cultuur)geschiedenis en landschappelijk schoon. Een opdracht in dit kader zou kunnen zijn één of meerdere van deze routes met kleine beeldende ingrepen te verbijzonderen. Dit kan zowel in een permanente als in een tijdelijke vorm. Mogelijke aansluiting bij Kunstwegen is hierbij een aandachtspunt.

Project: (Kunst) campings

De gemeente Hardenberg en het Vechtdal zijn geliefde vakantiebestemmingen voor zowel Nederlanders als Duitsers. In de zomer stroomt het gebied dan ook vol. In plaats van dat toeristen de stad in te trekken, kunnen de campings en bungalowparken voor de verandering zelf eens de locatie zijn voor tijdelijke kunstprojecten. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van een rondreizende karavaan waarin performance, film/ video maar eventueel ook kleine theatervoorstellingen plaatsvinden. Een andere vorm kan zijn om beeldend kunstenaars een project te laten uitvoeren op een 'staanplaats', waarbij de toeristen kunnen meehelpen.

Project: Vechtzone

Op basis van de ontwerpopdracht die in 2005 verstrekt wordt aan een kunstenaar voor het inrichten van de Vechtzone, zullen in 2007 opdrachten voor de verschillende onderdelen van de zone verstrekt moeten worden. Hierbij valt te denken aan opdrachten voor de landschappelijke detaillering, maar ook voor de Vechtzone als recreatiezone en verblijfsgebied.

Project: Natuurreservaat

Ten zuiden van de kern Hardenberg ligt het natuurgebied Onderveld. Dit gebied zou aanleiding kunnen zijn voor een aantal kunst opdrachten die de beleving ervan versterken. Zo valt te denken aan kunstwerken uit natuurlijke materialen, kleinschalige landart-projecten en het door kunstenaars laten ontwerpen van bijvoorbeeld een broedmuur of uitkijkpost.

Project: Banken

'Duurzaamheid' is een belangrijk begrip in het masterplan. Het voorstel is om dit begrip te koppelen aan specifieke grondstoffen uit de regio voor een kunstproject in de openbare ruimte. In de regio zijn of waren turf, schelpen, kalk, riet e.d. belangrijk producten. In dit project worden kunstenaars uitgenodigd gebruik te maken van deze en andere materialen om tijdelijk straatmeubilair te creëren. De duurzaamheid is gelegen in het gebruik van organische materialen, die dus afbreekbaar zijn. De materialen hebben bovendien een lokale herkomst, waardoor dure en vervuilende transporten overbodig zijn.

Bedoeling van het project is om de eigenheid van de streek te benadrukken; tijdelijk de winkelstraten in Hardenberg -maar misschien ook in andere grotere kernen- te verlevendigen en op een subtiele manier aandacht te vragen voor het thema 'duurzaamheid'. Tegelijkertijd kan het publiek geïnspireerd worden anders na te denken over alledaagse voorwerpen in ongebruikelijke maar ook alledaagse materialen. Het is denkbaar dat aan dit project openbare workshops gekoppeld worden.

Project: Slag bij Ane

De streek rondom de kern Hardenberg is rijk aan historie. Zo is bijvoorbeeld in 1227 in de slag om Ane de bisschop van Utrecht verslagen door de Drenten. Een dergelijk historisch gegeven kan een interessant uitgangspunt zijn voor een kunstopdracht met een grote publieksparticipatie.

5. Organisatorische invulling

De gemeente Hardenberg heeft weinig ervaring met het verstrekken van opdrachten voor beeldende kunst in de openbare ruimte en het organiseren of ondersteunen van beeldende kunstmanifestaties. Vraag is ook of het belangrijk is dat deze ervaring opgedaan wordt of dat er instellingen/ organisaties zijn aan wie dit uitbesteed kan worden.

Voorstel is om de expertise op het gebied van opdrachtformulering, -begeleiding en fondsenwerving in te huren, in elk geval voor de convenantperiode 2005-2006 in de vorm van een 'stadsconservator'. Voor wat betreft onderhoud en restauratie van kunstwerken in de openbare ruimte kan expertise van het KCO worden ingehuurd. Het organiseren of ondersteunen van manifestaties kan als taak worden ondergebracht bij het Kunsthuis Vechtdal. Hieronder worden de voorstellen nader toegelicht.

Gemeente Hardenberg

De gemeente Hardenberg is verantwoordelijk voor het te voeren beleid op het gebied van de beeldende kunst. Zij is opdrachtgever voor de kunstprojecten in de openbare ruimte. Voorstel is om een projectteam 'Kunst en Openbare ruimte' samen te stellen, waarin cultuur, ruimtelijke ordening en communicatie vertegenwoordigd zijn. De stadsconservator wordt hieraan toegevoegd en functioneert als projectleider.

Projecten die resulteren in een materieel kunstwerk zijn eigendom van de gemeente. Zij is verantwoordelijk voor het onderhoud van deze werken.

Stadsconservator

De stadsconservator besteedt op freelancebasis een halve dag per week aan de beeldende kunst in de openbare ruimte van Hardenberg. De functie zorgt voor gekwalificeerde inbreng van buiten het gemeentelijk apparaat, maar wordt in nauw overleg met het gemeentelijk apparaat uitgeoefend. Idealiter is de stadsconservator op afstand gelinkt aan de gemeente, aangezien het handig is dicht op het vuur te zitten voor wat betreft de planning en uitvoering van het Masterplan voor het centrum van Hardenberg. Taken van de stadsconservator zijn:

- doen uitvoeren van de in deze nota aangedragen voorstellen op het gebied van kunstopdrachten in de openbare ruimte en zonodig hier voor fondsen werven;
- organiseren van de invulling van de cultuurwinkel;

- aansturen en ondersteunen van het Kunsthuis in het opzetten van activiteiten, met name de Kunstroute;
- aansturen van publiciteit voor de opdrachten en manifestaties voor kunst in de openbare ruimte.

Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat de stadsconservator zich mengt in de taken van de gemeentelijk cultuurambtenaar; wel zal een positieve samenwerking vereist zijn. Het lijkt de logische weg dat de cultuurambtenaar de directe schakel is tussen de conservator en de diverse gemeentelijke diensten. Voor het aantrekken van de stadsconservator kan een beroep gedaan worden op de expertise en het netwerk van KCO .

KCO

In de afgelopen jaren is door het aankoop- en opdrachtenbeleid van gemeenten in de provincie Overijssel een grote verzameling kunstwerken in de openbare ruimte ontstaan. KCO ziet dit als de 'collectie Overijssel'. KCO signaleert aan de ene kant de veelzijdigheid in de collectie voor wat betreft stijlen, onderwerpen, materialen en ontstaansgeschiedenissen. Aan de andere kant signaleert zij dat onderhoud en beheer niet vanzelfsprekend onderdeel uitmaken van het kunstbeleid van de gemeentes waar de collectie zich bevindt. Bovendien ontbreken vaak de tijd en de specifieke deskundigheid om deze taak goed te vervullen.

Ter ondervanging van dit probleem is KCO voornemens de 'Beeldenwacht Overijssel' in het leven te roepen. Doelstellingen van Beeldenwacht zijn:

- behoud van de thans aanwezige collectie kunstwerken in de openbare ruimte in samenwerking met de eigenaren onder de noemer Collectie Overijssel;
- documenteren van de kunstwerken, vastleggen van de intentie van de kunstenaar en de relatie van het kunstwerk tot de omgeving;
- het onder de aandacht brengen van deze waardevolle collectie bij een groot publiek.

De Beeldenwacht kan onderhoudsplannen opstellen voor kunstwerken in de openbare ruimte; inspecties uitvoeren van de staat van onderhoud; het onderhoud uitvoeren, evenals de benodigde restauratie- en herstelwerkzaamheden. Voorstel is om aan te sluiten bij Beeldenwacht Overijssel voor de al aanwezige en nog te realiseren kunstwerken in de gemeente Hardenberg.

Inventarisatie van kunstwerken in de openbare ruimte wordt in eigen beheer uitgevoerd. Wel kan hierbij een beroep worden gedaan op KCO ten aanzien de opzet van de inventarisatie.

Kunsthuis

Het Kunsthuis Vechtdal is een initiatief van het Grafisch Atelier en het Kreatief Centrum. Kunstenaars en verstandelijk gehandicapten gebruiken gezamenlijk het pand aan het Wilhelminaplein voor projecten en voor presentatie van kunstenaars uit het Vechtdal. Ook organiseert het Kunsthuis de jaarlijkse atelieroute.

Hoewel nog een organisatie in oprichting, kan het Kunsthuis een belangrijke rol gaan vervullen in het beeldende kunstklimaat van de gemeente Hardenberg. Het is van belang de organisatie niet meteen te overladen. Het opzetten van de Kunstroute is een geschikt project om onder de hoede van het Kunsthuis tot stand te komen. Als de cultuurwinkel eenmaal loopt, zou de organisatie daarvan kunnen worden overgedragen van de stadsconservator naar het Kunsthuis. Voor deze taken en voor het organiseren van andere activiteiten die het beeldende kunstklimaat stimuleren, zoals bijvoorbeeld het opzetten van een kunstuitleen, kan aan de organisatie een taakstellend budget ter beschikking worden gesteld.

De stadsconservator kan de organisatie desgevraagd met raad bijstaan.

In een later stadium zal bezien moeten worden in hoeverre het Kunsthuis een rol kan gaan spelen ten aanzien van andere projecten in de openbare ruimte.

Deelname aan het initiatief van KCO voor het zogenaamde 'Overijssels Kunstkanaal', kan de ontwikkeling van de organisatie versnellen. Doel van het Kunstkanaal is een samenwerkingsverband van min of meer gelijkgestemde organisaties op het gebied van beeldende kunst en vormgeving te creëren. De centra kunnen binnen dit circuit met behoud van eigen identiteit:

- gezamenlijk tentoonstellingsactiviteiten ondernemen;
- projecten en faciliteiten uitwisselen;
- een offensief vormen om de kunstenaars in Overijssel beter over het voetlicht te brengen;
- meer opdrachten en aankopen realiseren.

Het lijkt ons van belang het Kunsthuis in staat te stellen om hierin te participeren. Enerzijds om versneld een professionaliseringsslag te maken, anderzijds om een breder scala aan activiteiten voor een groter publiek te kunnen realiseren. Deelname aan dit programma is in beginsel kostenloos.

Communicatie

De afdeling Cultuur van de gemeente Hardenberg heeft een eigen plaats op het internet voor culturele activiteiten en projecten. Binnen de afdeling is menskracht beschikbaar om de site te actualiseren. Voor informatievoorziening op andere manieren, zoals bijvoorbeeld door middel van een nieuwsbrief, is geen budget en menskracht beschikbaar gesteld. In de budgetvoorstellen is hiervoor dan ook een stelpost opgenomen. De productie van die communicatie-uitingen kan tot de taken van de stadsconservator gerekend worden. Nadrukkelijk worden hier ook de uitkomsten van de inventarisatie van de kunstwerken in de openbare ruimte in meegenomen. Communicatietrajecten die een integraal onderdeel uitmaken van een kunstproject, moeten uit de voor de opdracht vastgestelde budgetten gefinancierd worden.

6. Budgetvoorstellen

Structureel beschikt de gemeente Hardenberg over een bedrag van
□ 3.700,- per jaar voor beeldende kunst. Dit bedrag gaat op aan adhoc-initiatieven en kan natuurlijk niet de grondslag vormen voor structureel beleid. Voor de jaren 2005 en 2006 kan op basis van het convenant een totaalbedrag van □ 250.000,- verkregen worden. Dit bedrag kan bovendien worden ingezet om aanvullende financiering te werven. Het streven is om minimaal 30% uit andere bronnen te verkrijgen, zodat een totaalbudget wordt verkregen van minstens □ 325.000,-

Voor aanvullende financiering zijn er diverse mogelijkheden. Zo zal de betrokkenheid van de gebruikers van het LOC ook financieel zichtbaar moeten worden. Inzetten op vormgeving in de aorta kan in aanmerking komen voor subsidie van de Mondriaan Stichting, mits van voldoende kwaliteit. Ook op een projectontwikkelaar of aannemer kan een beroep gedaan worden om bij te dragen. Zij hebben immers ook belang bij de extra uitstraling van een werk door toevoeging van kunst. Hetzelfde geldt voor woningbouwverenigingen. Zo heeft Beter Wonen een cultuurfonds in het leven geroepen waarop een beroep gedaan kan worden. Dit zou gekoppeld kunnen worden aan het Kunsthuis, bijvoorbeeld als bijdrage aan het opzetten van een kunstuitleen. In zo'n project ontmoeten 'kunst' en 'wonen' elkaar immers.

Daar waar al budgetten in de plannen zijn opgenomen, zoals bijvoorbeeld voor het hek bij de begraafplaats, kunnen die samen met een convenantbijdrage de basis vormen. In dit specifieke geval zou vanwege de relatie kunst en cultureel erfgoed ook het VSB fonds geïnteresseerd kunnen zijn in financiële ondersteuning.

Om een meer structureel beleid te kunnen voeren voor wat betreft kunst in de openbare ruimte kan een percentageregeling in het leven geroepen worden. KCO kan adviseren welke vorm van percentageregeling (op gronduitgifte, bouwsommen, enz.) passend is voor Hardenberg. Belangrijk is dat de gegenereerde gelden niet noodzakelijkerwijs besteed worden op de plek waar ze gegenereerd worden. Niet elke plek biedt immers een interessante aanleiding. De opbrengsten van de regeling moeten worden ondergebracht in een fonds en worden ingezet voor kunstopdrachten en manifestaties vanaf 2007.

7. Overzicht Projecten

Projecten	Projectomschrijving	Projectverantwoordelijke
Project 1: LOC Aorta	Kunstproject gericht op verkeers/verblijfruimten, met aandacht voor identiteit diverse gebruikers.	Beeldend kunstenaar met affiniteit voor ruimtegebruik en vormgeving. Aandacht voor dialoog gebruikers.
LOC Mulopad	Kunstproject gericht op zone tussen LOC en begraafplaats, met als doel deze overgangszone te verbijzonderen	Beeldend kunstenaar met gevoel voor stedenbouwkundige verhoudingen en menselijk gedrag daarbinnen, die in staat is tot interdisciplinair werken.
LOC hek	Kunstproject gericht op de scheidingswand begraafplaats	Beeldend kunstenaar met kwaliteiten in toegepaste kunst, bijvoorbeeld siersmeedwerk
Project 2: Leisure-zone	Kunstproject, gericht op kleine interventies in bijvoorbeeld de bestrating van de as Fortuinstraat-Badhuisweg	In eerste instantie twee kunstenaars die zich kunnen verhouden met de gegevens en d.m.v. seriematige ingrepen hieraan een belevingslaag kunnen toevoegen.
Project 3: Mobiel Podium	Kunstproject (met de Gedempte Haven als uitgangspunt) tot het ontwerpen en uitvoeren van een drijvend kunstwerk als podium.	Beeldend kunstenaar met gevoel voor techniek, vormgeving en bijzonder inzicht in materiaalgebruik.
Project 4: Vechoever	Ontwerpogave t.a.v. de gehele vechtzone binnen de kern Hardenberg	Beeldend kunstenaar die in staat is te werken in het kader van culturele planologie, met goed gevoel voor stedenbouwkundige en landschappelijke verhoudingen
Project 5: Cultuurwinkel	Project, gekoppeld aan leegstaande winkelpanden, die tijdelijk worden gebruikt als cultuurwinkel	Tijdelijke cultuurwinkeliers, die bijzondere dingen maken of bijzondere diensten verlenen
Project 6: Kunstroute	Jaarlijkse kunstroute gericht op de etalages langs de winkelas, waarin kunstwerken worden getoond	Winkeliers in samenwerking met het Kunsthuis
Project 7: Inventarisatie	Inventarisatie bestaande kunstwerken in de openbare ruimte van de gemeente Hardenberg	Stagiaire aangestuurd door cultuurambtenaar gemeente Hardenberg
Project 8: Masterplan 2007-2008	Vervaardigen Masterplan Beeldende Kunst voor de gemeente Hardenberg voor de periode 2007-2010	Kunstenaar of anderszins deskundige op het gebied van beeldende kunst en de openbare ruimte
Stadsconservator	Aansturing projecten beeldende kunst binnen de convenantsperiode 2005-2006	Kunstenaar of anderszins deskundige op het gebied van beeldende kunst en de openbare ruimte, met goede organisatorische kwaliteiten en ervaring met fondsenwerving
Onderhoudsplan	Het maken van de onderhoudsplan voor kunst in de openbare ruimte (bestaand en nieuw)	KCO / Beeldenwacht Overijssel
Restauratie / Onderhoud	Uitvoering onderhoudsplan	Gemeente Hardenberg / KCO
Kunsthuis	Ondersteuning ten aanzien van het opstarten van diverse activiteiten	Kunsthuis Hardenberg
Communicatie	Extra voorzieningen	Stadsconservator

8. Overzicht Budgetten

project	locatie	budget	convenantgelden	te werven uit	planning
1 LOC					
aorta	LOC	100000,00	50000,00	50000,00	gebruikers/Mondriaanstichting zsm
mulopad	LOC/ begraafplaats	35000,00	10000,00	25000,00	plangelden zsm
hek	begraafplaats	50000,00	15000,00	35000,00	plangelden/ VSB fonds zsm
2 Leisurezone	Fortuinstraat-Vechtoever	30000,00	30000,00		2005/2006
3 Mobiel Podium	Gedempte Haven e.a.	130000,00	35000,00	95000,00	Kunstwegen/ Vechtsteden 2005/2006
4 Vechtoeverstudie	Vechtoevergebied	7500,00	7500,00		2005/2006
5 Cultuurwinkel	Voorstraat-Oosteinde	10000,00	10000,00		2005/2006
6 Kunstroute	Voorstraat-Oosteinde	5000,00	5000,00		2005
7 Inventarisatie	Gemeente Hardenberg	pm	pm		2005
8 Planvorming 2007-2010	Masterplan	17000,00	17000,00		2005-2006
Stadsconservator		30000,00	30000,00		2005/2006
Maken onderhoudsplan		pm	pm		2005/2006
Restauratie/ onderhoud	Gemeente Hardenberg	10000,00	10000,00		stelpost
Kunsthuis		20000,00	10000,00	10000,00	Beter Wonen 2005/2006
Communicatie		8000,00	8000,00		stelpost 2005-2006
Onvoorzien		12500,00	12500,00		
Totalen		465000,00	250000,00	215000,00	

9. Geraadpleegde Literatuur:

Hardenberg: Kwaliteit in de kern; beeldkwaliteitplan Hardenberg Centrum, maart 2005.

Masterplan Plus Centrum Hardenberg, voorontwerp, maart 2005.

Hardenberg Masterplan, Archeologisch bureauonderzoek, februari 2005.

De gemeente Hardenberg stapt stevig op de toekomst af. Toekomstvisie gemeente Hardenberg 2004-2019, 29 april 2004.

Cultuur tussen Reest en Vecht, adviesnota Kunst en Cultuur gemeente Hardenberg, KCO mei 2001.

LOC Hardenberg, stand van zaken VO fase, 2005.

In het rijk van de Cultuurpraktijk, Stichting KCO, instellingenbeleidsplan 2005-2008.

Notitie convenantproject beeldende kunst, maart 2005.

Diverse brochures en gerichte beleidsnotities

